

فرا تحلیل مطالعات پیشگیری از جرم از طریق طراحی محیطی (CPTED) در داخل

یدالله صادقی

دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه ریزی شهری دانشگاه تربیت مدرس

ابوالفضل مشکینی^۱

عضو هیات علمی دانشگاه تربیت مدرس؛

محسن کلانتری

عضو هیات علمی دانشگاه زنجان

بهمن کارگر

عضو هیات علمی دانشگاه علوم انتظامی

عبدالرضا رکن الدین افتخاری

عضو هیات علمی دانشگاه تربیت مدرس

تاریخ پذیرش مقاله: ۱۳۹۳/۰۱/۱۹

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۲/۱۱/۰۴

چکیده

انسجام در حرکت تحقیق، تعیین نقاط ضعف احتمالی پژوهش‌های پیشین و برنامه‌ریزی برای تصحیح روندهای آتی در پژوهش در هر زمینه یا حوزه‌ای، نیازمند نوعی بازنگری و فراتحلیل می‌باشد. با انجام یک فرتحلیل درست، نتایجی بدست می‌آید که از عهده هر یک از تحقیقات و پژوهش‌ها بصورت جداگانه خارج است. در سال‌های اخیر در کشور ما، تعداد قابل توجهی مطالعه و تحقیق در جامعه دانشگاهی و توسط محققین در حوزه پیشگیری از جرم از طریق طراحی محیطی، انجام شده است. پژوهش حاضر با هدف شناخت خصایص و روندهای شکلی و محتوایی تحقیقات و پژوهش‌های انجام شده در این حوزه و دستیابی به نتایجی ارزشمند حاصل از کل مطالعات موجود، انجام گرفت. روش انجام این پژوهش، اسنادی از نوع فراتحلیل می‌باشد. نتایج نشان دهنده آن است که تحقیقات موجود، از سال‌های ۱۳۸۰ به بعد رونق یافته است. از نظر شیوه تحقیق، در برخی از آنها کاستی‌هایی مشاهده می‌گردد. همچنین عمده نتایج و پیشنهادات بخوبی جمع‌آوری و دسته‌بندی شد.

واژگان کلیدی: پیشگیری از جرم، طراحی محیطی، فراتحلیل

مقدمه

با رشد تحقیقات در حوزه‌های مختلف علوم و مواجه شدن جامعه علمی با انفجار اطلاعات، صاحب‌نظران در عمل به این نتیجه رسیده‌اند که اطلاع و تسلط بر تمامی ابعاد یک رشته و به روز بودن در زمینه معین، تا حدود زیادی امکان‌پذیر نیست. لذا انجام پژوهش‌های ترکیبی که عصاره تحقیقات انجام شده در یک موضوع خاص را به شیوه نظام‌دار و علمی فراروی پژوهشگران قرار می‌دهند، گسترش روزافزون می‌یابد. از طرف دیگر در رشته‌های علوم اجتماعی به‌ندرت مطالعه واحدی پیدا می‌شود که با آن بتوان به حل مسأله مورد پژوهش دست یافت. پدیده‌های مرتبط با حوزه علوم اجتماعی به دلیل آنکه موجود انسانی موضوع اصلی و عمده پژوهش است، پیچیده‌تر از آن است که بتوان در چارچوب مطالعه واحدی به تبیین آنها پرداخت (Wolf, 1986: 70). از آنجا که ذهن انسان توانایی ترکیب و انتظام داده‌های منتج از مطالعات فراوان را ندارد، به ناچار باید از روشی استفاده کرد که بکارگیری الگوی علمی رایج این وظیفه را انجام دهد (قدیمی، ۱۳۹۰: ۴۵).

یکی از این حوزه‌ها، پیشگیری از جرم از طریق طراحی محیطی است که در سال‌های اخیر، مورد توجه بسیاری از محققان حوزه برنامه‌ریزی شهری، علوم اجتماعی و حقوق قرار گرفته است. پیشگیری از جرم از طریق طراحی محیطی^۱ عبارت است از "طراحی مناسب و کاربری موثر از محیط و ساختمان که منجر به کاهش جرم و ترس ناشی از جرم می‌شود". به عبارت دیگر طراحی مناسب و استفاده درست از محیط می‌تواند علاوه بر پیشگیری از وقوع جرم، کیفیت زندگی را بهبود بخشد و ترس از جرم را کاهش دهد (Crow, 2000, p.46). این مسئله مبتنی بر مطالعاتی است که در اواسط قرن بیستم انجام شد (see; Lynch, 1960, Poyner, 1983, Coleman, 1985). نظریه CPTED بر این اندیشه مبتنی است که رفتار انسانی در محیط شهری تحت تاثیر طراحی محیطی قرار دارد. از آثار مثبت نظریه مذکور می‌توان به بهبود کیفیت زندگی، تقویت حس تعلق به محیط در ساکنان، کاهش میزان جرایم و حتی افزایش قیمت خانه و زمین برشمرد.

در کشور ما، مباحث مربوط به جغرافیای بزهکاری و مطالعه رابطه جرم و مکان، طی چند سال اخیر مورد توجه پژوهشگران کشور قرار گرفته است و بررسی‌ها نشان از افزایش توجه به موضوع فوق در متون علمی کشور دارد که از مهم‌ترین پژوهش‌های انجام شده در این زمینه می‌توان به "بررسی جغرافیایی جرم و جنایت در مناطق شهر تهران" (کلانتری، ۱۳۸۰)، "پیشگیری از جرم از طریق برنامه‌ریزی کاربری اراضی، مورد مطالعه سرقت در شهر زنجان" (عبداللهی حقی، ۱۳۸۳)، شناسایی و تحلیل کانون‌های جرم‌خیز شهر زنجان با استفاده از سیستم اطلاعات جغرافیایی (توکلی، ۱۳۸۴).

هدف اصلی این پژوهش شامل ترکیب و تلفیق نتایج تحقیقات انجام شده در حوزه "پیشگیری از جرم از طریق طراحی محیطی" برای فراهم‌سازی مقدمات کاربست مدیریت موجود، و هدف فرعی عبارت از بررسی شکلی و محتوایی، شامل روش تحقیق، نتایج و پیشنهادهای تحقیقات موجود در این حوزه می‌باشد. پرسش این پژوهش آن

^۱ CPTED; Crime Prevention Through Environmental Design

است که ویژگی‌های شکلی و محتوایی پژوهش‌های دانشگاهی در زمینه پیشگیری از جرم از طریق طراحی محیطی در کشور چه بوده و مهمترین نتایج و پیشنهادات آن کدامند؟

روش شناسی تحقیق

روش مورد استفاده در این پژوهش، روش اسنادی از نوع فراتحلی می‌باشد. در این روش پژوهشگر سعی بر ثبت ویژگی‌ها و یافته‌های پژوهش‌ها در قالب مفاهیم کمی دارد و آنها را آماده استفاده از روش‌های نیرومند آماری می‌سازد تا از این طریق به نتایج منسجم و یکپارچه برسد. فراتحلیل، مهارتی است که در آن از روش‌های آماری، کمی و ریاضی استفاده می‌شود (دلاور، ۱۳۷۴: ۲۸۹). اصل اساسی این روش عبارت است از ترکیب نتایج متعدد و استخراج نتایج جدید و منسجم و حذف آنچه موجب سوگیری در نتایج نهایی می‌شود. روش فراتحلیل به پژوهشگر امکان می‌دهد که در مقایسه با انجام پژوهش با یک روش، به شناختی بیشتر از پدیده‌ها برسد، زیرا با ترکیب مطالعات انجام‌شده نتیجه‌گیری کلی حاصل می‌شود (شکرکن، ۱۳۷۶ و گال، ۱۹۹۶). نکته مهم و قابل توجه آن است که اغلب تحقیقات موجود در داخل، الزاما با روش‌های آماری انجام نشده و لذا فاقد خصوصیات لازم و کافی برای فراتحلیل کمی و محاسبات آماری (مانند اندازه اثر و...) است. از اینرو رویکرد کیفی در این فراتحلیل غالب خواهد بود.

جامعه آماری تحقیق شامل تمامی مطالعات و تحقیقات دانشگاهی در دسترس و مرتبط با حوزه پیشگیری از جرم از طریق طراحی محیطی است که شامل موارد ذیل است: مقالات علمی-پژوهشی، مقالات علمی-ترویجی و پایان‌نامه‌هایی که دست کم در سطح کارشناسی ارشد در این حوزه انجام شده است.

مطالعه منابع دست اول در زمینه موضوع تحقیق، ابزار اصلی جمع‌آوری اطلاعات این پژوهش را تشکیل می‌دهد، زیرا در روش فراتحلیل تمامی پژوهش‌های مربوط یا تعداد قابل توجهی از آنها باید مورد بررسی قرار گیرد. منظور از منابع دست اول، اصل پژوهش‌های انجام شده در زمینه مورد نظر است، زیرا در روش فراتحلیل، گزارش‌های پژوهشی مختصر قابل استفاده نیست.

در گام اول تحقیق، با استفاده از جستجوگرهای اینترنتی و مراجعه به پایگاه‌های اطلاع‌رسانی کتابخانه ملی ایران، کتابخانه مرکزی دانشگاه تهران و تربیت‌مدرس، پورتال جامع علوم انسانی، جستجوگر سیمرغ و پایگاه‌های اینترنتی مگیران (بانک اطلاعات نشریات و مجلات کشور) و ایران داک (بانک اطلاعات پایان‌نامه‌های کشور) و بسیاری از پایگاه‌های اطلاع‌رسانی دیگر سعی شد تا بانک جامع اطلاعاتی حاوی تحقیقات علمی، مقالات علمی پژوهشی و علمی ترویجی و پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد تهیه گردد. سپس با مراجعه حضوری به مراکز علمی مانند کتابخانه‌های دانشگاه‌ها و سازمان‌های وابسته و مراکز اسناد علمی، در دستور کار قرار گرفت. واحد تحلیل، هر یک از تحقیقات پیشین می‌باشند.

بحث و بررسی

پیشگیری از جرم از طریق طراحی محیطی

انواع جرایم درون شهری را جرایم گزارش شده یا نشده، جرایم قابل کشف یا غیر قابل کشف، جرایم آگاهانه یا غیر آگاهانه و جرایم از پیش تعیین شده یا نشده تشکیل می‌دهد (Meyer, T. & Qhobela, M, 1998) که هر کدام

در هنگام وقوع بگونه‌ای به ساخت کالبدی شهر ارتباط دارد، چراکه اگر محیطی برای جرایم فراهم نشود، بسیاری از جرایم بصورت خودبازدارنده کاهش می‌یابند.

رویکرد CPTED را می‌توان طراحی کارآمد و بکارگیری بهینه کلیه عناصر موجود در محیط مصنوع به منظور کاهش جرایم شهری دانست که به طور مستقیم و غیرمستقیم در ارتقای کیفیت زندگی، افزایش رضایتمندی شهروندی و بهبود رفاه و سرمایه اجتماعی تاثیر بسزایی دارد (Geason, 1989). مرکز بین‌المللی جرایم (NICP, 2006) (Gronland, 2000) در این باره به طراحی و استفاده مناسب از محیط ساخته شده برای کاهش یا جلوگیری از جرایم و بهسازی کیفیت زندگی اشاره کرد. روزنامه بین‌المللی جلوگیری از جرایم (JCI, 2006) (Wekerle, M. Whitzman, R. USA, 1995) توجه به امنیت را مولفه‌ای اساسی در طراحی فضاهای مصنوع شهر عنوان نمود چرا که احتمال وقوع جرایم و ارتکاب آنها را کاهش می‌دهد. از نگاه انجمن بین‌المللی CPTED (ICA, 2005) (Cozens, & et all, Vol.19, Issue 2, 2001, PP 136-164)، شامل استفاده هوشمندانه از فضای ساخته‌شده در جلوگیری از جرایم در فرایند طراحی و برنامه‌ریزی محیط مصنوع در طراحی فضاهای شهری است که می‌تواند پتانسیل جرم‌خیزی مناطق را کاهش دهد. در اندیشه مدیر دپارتمان بین‌المللی جلوگیری از جرایم از طریق طراحی محیطی (Dan Fleisher and Fred Heinemann, 1996, PP.34_41)، CPTED شامل راهی برای تحقق شهری ایمن است که از اقدامات پیشگیرانه از طریق طراحی و برنامه‌ریزی شهری برای کاهش احتمال تجاوز و جرایم شهری بهره می‌گیرد. در این‌مورد، دبیر دپارتمان جلوگیری از جرایم شهری در سطح محله‌ای شهر پترزبورگ (سوزان آجوک) به فرایند پیشگیری قبل از درمان در احتمال وقوع جرایم اشاره نمود و یکی از رسالت‌های طراحی شهری و معماری فضاهای شهری را در کاهش پتانسیل‌های طبیعی جرم‌خیزی دانست.

بر این اساس چنین آرای مهمی، می‌توان این رویکرد را یک رویکرد ترکیبی در طراحی ساختار کالبدی شهر دانست که از طریق آرایش و طراحی کالبد شهر برای جلوگیری از ارتکاب جرایم و یا کاهش آن بهره می‌برد (Petrella, 2004). بانک جهانی نیز بر این باور است که این روش طراحی، این امکان را فراهم می‌کند که شهروندان، نماینده‌ای کلیدی در ایجاد امنیت خویش باشند و روشی است که از مشارکت‌سازی اجتماعی در جلوگیری و کاهش جرایم بهره می‌برد. از نگاه اندیشمندانی چون پت ترلا (۲۰۰۴) سه رکن اساسی پیشگیری از جرم را در حوزه قانون، پیشگیری‌های اجتماعی، برنامه‌ریزی و طراحی‌های مناسب محیطی می‌داند که بدن توجه به آن نمی‌توان از جرایم قابل انتظار در محیط کاست (B. Poyner, 1983).

این رویکرد از آن جهت مهم است که باید علاج واقعه را قبل از وقوع کرد و این در حالی است که در اجتماع امروز عمدتاً به مجازات و تنبیه پس از وقوع جرم تاکید می‌شود. گویی باید جرمی واقع شود تا به جلوگیری از آن اندیشید یا به نقش فضاهای غیرقابل دفاع شهری در این رابطه توجه شود (Plaster, S. & Carter, S. 1993). رویکرد مذکور این امکان را فراهم می‌کند تا با طراحی کالبدی شهر از طریق طرح کالبدی ساختمان و طراحی پلان و دسترسی به سایت‌های جرم‌خیز، بتوان از ایجاد محیط‌های مناسب برای جرم و جنایت پرهیز کرد تا بعنوان بازدارنده ارتکاب جرایم عمل کند. از آنجا که هر مکان شهری محل رفتارهای ویژه شهروندی است و از سویی دیگر، تنها محیط‌هایی جرم‌خیز محسوب می‌شوند که تحت نظارت عمومی نباشد یا دارای ظرفیت بالقوه‌ای برای ارتکاب جرم

داشته باشند (NCPC (U.S.), Washington D.C, 1997)، می‌توان از طریق طراحی کالبدی شهر یا ساختمان‌ها از ارتکاب جرایم شهری جلوگیری بعمل آورد.

پژوهش‌های داخلی

برای بررسی و تحلیل مناسب پژوهش‌های انجام شده لازم است که در صورت امکان، همه پژوهش‌های انجام شده، مورد بررسی قرار گیرند. از این رو تلاش شد تا تحقیقات و پژوهش‌های دانشگاهی که در حوزه "پیشگیری از جرم از طریق طراحی محیطی" انجام گرفته است مورد مطالعه و بررسی قرار گیرند. از این رو در این پژوهش، تعداد ۳۰ مقاله علمی-پژوهشی، علمی ترویجی و پایاننامه در حوزه پیشگیری از جرم از طریق طراحی محیطی گردآوری شد و مورد تحلیل قرار گرفت. فهرست عناوین، نوع پژوهش، سال و محل انتشار هر یک از این پژوهش‌ها در جدول شماره ۱ آمده است.

جدول شماره ۱: مشخصات پژوهش‌های داخلی در حوزه پیشگیری از جرم از طریق طراحی

ردیف	نام	نوع	نویسنده	سال	محل
۱	نقش طراحی محیط در پیشگیری از وقوع جرم؛ بررسی نظریات محققین	مقاله	رضا رحمت	۱۳۸۶	شماره ۸ و ۹ فصلنامه حقوقی گواه
۲	نقش طراحی محیطی در پیشگیری از جرم	مقاله	فیروز محمودی جانکی و مجید قورچی	۱۳۸۸	شماره دوم دوره سی و نهم فصلنامه حقوق
۳	نقش روشنایی شهری و طراحی نورپردازی در امنیت شهر تهران	مقاله	سد احسان اعتمادی فر	۱۳۸۸	مجموعه مقالات دومین همایش جامعه ایمن شهر تهران؛ موسسه نشر شهر، چاپ اول
۴	نقش آسایش محیطی فضاهای شهری در پیشگیری از ناهنجاری‌های رفتاری	مقاله	اسماعیل صالحی	۱۳۸۸	شماره ۴۴ محیط شناسی؛ سال ۳۳
۵	مدیریت و تحلیل داده‌های بزهکاری در بخش مرکزی شهر تهران با استفاده از تکنیک‌های درون یابی و سامانه‌های اطلاعات جغرافیایی	مقاله	محسن کلانتری، علی لکبر قهرمانی، یونس خسروی، کاظم جباری	۱۳۸۸	شماره ۴ سال ۴ فصلنامه علمی-پژوهشی مطالعات مدیریت انتظامی
۶	مدیریت علمی کانون‌های جرم‌خیز با استفاده از سامانه اطلاعات جغرافیایی؛ مورد مطالعه: انواع جرایم سرقت در شهر قزوین	مقاله	اکبر هدایتی و الهام عباسی	۱۳۸۸	شماره ۲ سال ۴ فصلنامه مطالعات مدیریت انتظامی
۷	کمبود توقفگاه‌های عمومی (بخش اول)	مقاله	محسن کلانتری، مریم عبدالهی حقی	۱۳۸۶	ماهنامه اصلاح و تربیت؛ ش ۱۵۴، دی ماه
۸	کمبود توقفگاه‌های عمومی و تاثیر آن در وقوع سرقت وسایل نقلیه (بخش دوم)	مقاله	محسن کلانتری، مریم عبدالهی حقی	۱۳۸۶	ماهنامه اصلاح و تربیت؛ ش ۱۵۵، بهمن ماه
۹	فضاهای قابل دفاع به عنوان سرمایه اجتماعی در کاهش میزان جرم‌های شهری و ارتقای امنیت محیطی؛ با توجه به شهرهای سنتی ایران	مقاله	محمد رضا پورجعفر، فاطمه رضایی فر و علی اکبر تقوایی	۱۳۸۹	شماره ۳ دانشنامه علوم اجتماعی
۱۰	شناسایی کانون‌های جرم خیز شهری با استفاده از مدل‌های آماری گرافیک مینا و سامانه اطلاعات جغرافیایی (GIS)؛ مورد مطالعه: سرقت در شهر زنجان	مقاله	محسن کلانتری و سمیه قزلباش	۱۳۸۸	شماره ۱۱ سال چهارم فصلنامه مطالعات پیشگیری از جرم
۱۱	شناسایی کانون‌های جرم خیز شهری	مقاله	محسن کلانتری و مهدی توکلی	۱۳۸۶	شماره ۲ سال دوم فصلنامه مطالعات پیشگیری از جرم
۱۲	رویکرد جلوگیری از جرایم از طریق طراحی محیطی: رویکردی موثر در کاهش جرم وترس از جرم در محیط‌های شهری	مقاله	آرمین اخوان و اسماعیل صالحی	۱۳۸۹	شماره ۶۹ ماهنامه بین المللی راه و ساختمان
۱۳	رابطه تراکم جمعیت با میزان و نوع جرم	مقاله	یوسف بیانلو و محمدکریم منصوریان	۱۳۸۵	شماره ۲۲ فصلنامه علمی پژوهشی رفاه اجتماعی

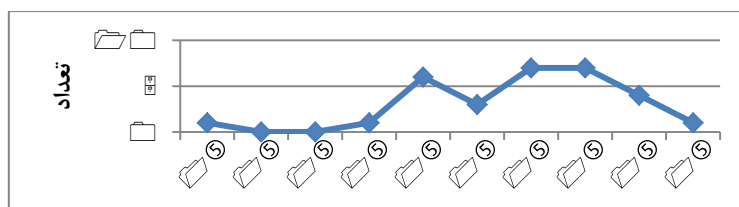
۱۴	توسعه پایدار شهری و جلوگیری از جرایم از طریق طراحی محیطی (CPTED) در جهت برنامه‌ریزی شهر امن و پایدار	مقاله	آرمین اخوان و اسماعیل صالحی	۱۳۸۹	شماره ۷۵ ماهنامه بین‌المللی راه و ساختمان
۱۵	تحلیل فضایی بزهکاری شهری با استفاده از مدل تخمین تراکم کرنل، با مطالعه موردی جرایم شرارت، نزاع و درگیری در شهر زنجان	مقاله	محسن کلانتری، سمیه قزلباش، کاظم جباری	۱۳۸۸	شماره ۳؛ سال دوم فصلنامه نظم و امنیت اجتماعی
۱۶	تحلیل رابطه بین مؤلفه‌های کاربری زمین با کاهش جرایم و ناامنی شهری؛ مطالعه‌ی موردی: منطقه ۱۷ شهر تهران	مقاله	علی اکبر تقوایی، مجتبی رفیعیان، علی رضوان	۱۳۹۰	شماره ۷۷ نشریه پژوهش‌های جغرافیایی
۱۷	تأثیر شرایط محیطی بر وقوع بزهکاری و راهکارهای پیشگیری از آن؛ مورد مطالعه: تأثیر تاریکی، خلوتی و شلوغی محیط در نوع و میزان جرایم ارتكابی در شهر تهران	مقاله	محسن کلانتری و آیت الله آیت	۱۳۸۶	فصلنامه مطالعات پیشگیری از جرم؛ سال دوم، شماره پنجم
۱۸	تأثیر بلندمرتبه سازی بر میزان جرایم شهری؛ مطالعه‌ی موردی: مناطق بیست و دو گانه‌ی تهران	مقاله	موسی پورموسوی، سعید زنگنه شهرکی، نرگس احمدی فرد، ناصح عبدی	۱۳۹۰	شماره ۷۷ نشریه پژوهش‌های جغرافیای انسانی
۱۹	ناهنجاریهای کالبدی در مناطق اسکان غیررسمی شهرها و تأثیر آن بر وقوع ناهنجاریهای اجتماعی	پایاننامه	سمیه قزلباش	۱۳۸۷	مقطع کارشناسی ارشد، در دانشگاه زنجان
۲۰	به کارگیری سامانه اطلاعات جغرافیایی (GIS) در پیشگیری و کنترل بزهکاری	مقاله	محسن کلانتری	۱۳۸۶	همایش منطقه ای پیشگیری وضعی از بزهکاری در اسفند ۱۳۸۶
۲۱	بررسی عوامل مؤثر بر میزان جرم در مناطق مختلف شهر شیراز	مقاله	مسعود تقوایی، اصغر ضرابی و بهنام مغانی رحیمی	۱۳۸۹	شماره ۴۸ فصلنامه علوم اجتماعی
۲۲	بررسی و تحلیل نقش کانون‌های جرم خیز در وقوع جرایم شهری	مقاله	محمدباقر قالیباف	۱۳۸۹	صدمین شماره ماهنامه شهرداری‌ها
۲۳	بررسی جغرافیایی جرایم در شهر تهران	مقاله	احمد پور احمد، محمدتقی رهنمایی و محسن کلانتری	۱۳۸۲	شماره ۴۴ مجله پژوهش‌های جغرافیایی
۲۴	بررسی تأثیر نوع و میزان کاربری اراضی شهری در شکل‌گیری الگوهای فضایی بزهکاری؛ مطالعه موردی: جرایم مرتبط با مواد مخدر در بخش مرکزی شهر تهران	مقاله	محمد قصری، محسن کلانتری، کاظم جباری و سمیه قزلباش	۱۳۹۰	سال هفتم شماره سوم فصلنامه ژئوپلیتیک
۲۵	بررسی تأثیر نوع و میزان کاربری اراضی در شکل‌گیری کانون‌های جرم خیز با استفاده از سامانه اطلاعات جغرافیایی (GIS)؛ مطالعه موردی: قاچاق و سوء مصرف مواد مخدر در شهر قزوین	مقاله	محسن کلانتری، اکبر هدایتی و الهام عباسی	۱۳۸۹	شماره سوم سال یازدهم فصلنامه دانش انتظامی
۲۶	ایمن سازی فضای کالبدی شهرها در برابر بزهکاری با استفاده از راهبردهای پیشگیری جرم با طراحی محیطی	مقاله	محسن کلانتری، مسعود حیدریان و عاطفه محمودی	۱۳۹۰	شماره سوم سال دوازدهم فصلنامه دانش انتظامی
۲۷	امنیت محیطی و کاهش جرایم شهری با تأکید بر رویکرد C.P.T.E.D	مقاله	محمدرضا پورجعفر، هادی محمودی نژاد، مجتبی رفیعیان و مجتبی انصاری	۱۳۸۷	نشریه بین‌المللی علوم مهندسی دانشگاه علم و صنعت ایران-ویژه نامه مهندسی معماری و شهرسازی، جلد ۱۹، شماره ۶
۲۸	شناسایی و تحلیل فضایی کانون‌های جرم خیز شهر قزوین با استفاده از سامانه اطلاعات جغرافیایی GIS	پایاننامه	الهام عباسی ورکی	۱۳۸۷	دانشگاه زنجان، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، گروه جغرافیا
۲۹	بررسی راهکارهای نورپردازی مناسب فضاهای عمومی با هدف افزایش امنیت شهری (مورد مطالعه: نورپردازی در کانون‌های تمرکز بزهکاری منطقه ۶ تهران)	پایاننامه	رحیم غلامحسینی	۱۳۹۱	دانشگاه زنجان، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، گروه جغرافیا
۳۰	تحلیل فضایی جرم در شهر کرج (با استفاده از GIS)	مقاله	علی زنگی آبادی و حسین رحیمی نادر	۱۳۸۹	فصلنامه حقوق، مجله دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دوره ۴۰، شماره ۲، تابستان

بخش قابل توجهی از پژوهش‌های موجود به بررسی نظرات محققین در مورد پیشگیری از جرم از طریق طراحی محیطی اختصاص دارد. از موضوعات عمده که در این زمینه، انتخاب و مورد بررسی قرار گرفت شامل موارد زیر می‌باشد:

- تأثیر کاربری زمین بر وقوع جرایم؛
- تحلیل فضایی جرایم با GIS؛
- تحلیل کانون‌های جرم‌خیز؛
- بررسی رابطه تراکم جمعیت با میزان و نوع جرم؛ و
- به تعداد کمی نیز، بررسی رابطه برخی شرایط محیط (مانند نورپردازی و تاریکی) با وقوع برخی جرایم.

سال‌های انجام تحقیق

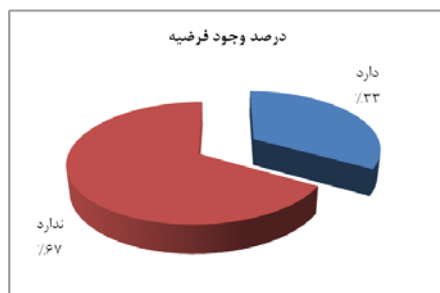
با شروع سال‌های دهه ۸۰ شمسی، تحقیقات در حوزه پیشگیری از جرم از طریق طراحی محیطی در کشور شروع به رشد نمود و در سال‌های ۸۸ و ۸۹ بوده و این نشان دهنده آن است که انجام چنین تحقیقاتی از جانب جغرافیدانان، برنامه‌ریزان شهری، جامعه‌شناسان، حقوقدانان و جرم‌شناسان، عمومیت یافته است. نمودار شماره ۱، چنین مفهومی را بهتر روشن می‌سازد.



نمودار شماره ۱: سال‌های پژوهش‌های داخلی در زمینه CPTED

وجود پرسش و فرضیه

از میان تحقیقات موجود در طول دوره بررسی، تنها ۵۰ درصد آنها پرسش دارند (نمودار شماره ۲). در این تحقیقات، ۶۷ درصد تحقیقات فرضیه ندارند و ۳۳ درصد آنها فرضیه ندارند (نمودار شماره ۳).



نمودار شماره ۳: وجود فرضیه در تحقیق



نمودار شماره ۲: وجود پرسش در تحقیق

روش تحقیق پژوهش‌های موجود

در بین تحقیقاتی که تا کنون در این زمینه در کشور انجام شد، ۳۷ درصد تنها به روش اسنادی و گردآوری صرف مطالب بوده، ۲۳ درصد همراه با تحلیل آماری و بررسی میدانی بوده که از نرم افزارهای Spss, Excel بهره‌گیری شد و ۴۰ درصد با استفاده از تحلیل یافته‌های میدانی با نرم افزارهای زیرمجموعه GIS بوده است.

وجود پیشنهاد در پژوهش‌های موجود

از تحقیقات و پژوهش‌های مورد بررسی، ۴۳ درصد فاقد هرگونه پیشنهادی هستند. در مقابل، ۵۷ درصد، پیشنهادات متنوعی در سطوح مختلف ارائه نمودند.

دیدگاه‌های نظری مورد استفاده

در تحقیقات موجود، موارد متعددی (۴ مورد) مشاهده می‌گردد که محقق از نظریه خاصی در پژوهش استفاده ننموده است. با توجه به جدول شماره ۲، در سایر تحقیقات، از نظریه پیشگیری از جرم از طریق طراحی محیطی، رویکرد کانون‌های جرم خیز و دیدگاه بوم‌شناسی اجتماعی و جغرافیای بزهکاری بهره‌گیری شد. در این پژوهش‌ها، نگاه غالب، بررسی عوامل و شرایط محیطی بر وقوع رفتار خاصی است که به جرم تعبیر می‌شود. لذا بدیهی است که بطور عمده از رویکرد نظری CPTED بهره‌گیری شده باشد.

جدول شماره ۲: دیدگاه‌های نظری مورد استفاده در تحقیقات داخلی

تعداد	دیدگاه نظری بکار رفته در پژوهش	موضوع
۶	نظریه پیشگیری از جرم از طریق طراحی محیطی	مقاله درمورد تشریح ابعاد و اصول نظریه پیشگیری از جرم از طریق طراحی محیطی
۴	نظریه پیشگیری از جرم از طریق طراحی محیطی	تأثیر کاربری زمین و برنامه ریزی کاربری زمین بر جرم
۱	از نظریه خاصی نام برده نشد	بررسی جغرافیایی جرایم
۱	نظریه‌های مختلف محیط و جرم	نقش و تحلیل کانون‌های جرم
۱	نظریه بوم‌شناختی و جمعیتی؛ دیدگاه منزلتهای اجتماعی و اقتصادی؛ دیدگاه طبقه بندی واحدهای مسکونی؛ پنجره شکسته، سفر مجرمانه، کانونهای جرم خیز، الگوی جرم، فضای مقاوم در برابر جرم، پیشگیری جرم از طریق طراحی محیط، فعالیت روزمره و انتخاب منطقی	بررسی عوامل مؤثر بر میزان جرم در مناطق مختلف شهر
۱	کانون‌های جرم خیز	تأثیر نوع و میزان کاربری اراضی در شکل‌گیری کانون‌های جرم خیز
۱	فاقد نظریه و رویکرد نظری	بکارگیری سامانه اطلاعات جغرافیایی در پیشگیری از بزهکاری
۱	دیدگاه فرصت و بزهکاری	ناهنجاریهای کالبدی در مناطق اسکان غیررسمی شهرها و تأثیر آن بر وقوع ناهنجاریهای اجتماعی
۱	از نظریه‌ها و اندیشمندان مختلف نام برده شده اما بصورت روشن بیان نشد از کدامیک استفاده شده است	تحلیل رابطه بین مؤلفه‌های کاربری زمین با کاهش جرایم و ناامنی شهری
۱	نظریه پیشگیری از جرم از طریق طراحی محیطی	تأثیر بلندمرتبه سازی بر میزان جرایم شهری
۱	رویکرد نظری کانون‌های جرم خیز شهری	تحلیل فضایی بزهکاری شهری (با مدل تخمین تراکم کرنل)
۱	دیدگاه بوم‌شناسی اجتماعی و جغرافیای بزهکاری	تأثیر شرایط محیطی بر وقوع بزهکاری
۱	نظریات بوم‌شناختی و جمعیت‌شناختی مکتب شیکاگو	رابطه تراکم جمعیت با میزان و نوع جرم
۱	دیدگاه مکان‌های جرم خیز	تحلیل فضایی جرایم در شهر (با GIS)
۴	کانون‌های جرم خیز	شناسایی و مدیریت کانون‌های جرم خیز
۱	نظریه پیشگیری از جرم از طریق طراحی محیطی و نظریه فضاهای قابل دفاع	فضاهای قابل دفاع، کاهش میزان جرم‌های شهری و ارتقای امنیت محیطی
۱	فاقد نظریه و رویکرد نظری	مدیریت و تحلیل داده‌های بزهکاری با GIS
۱	فاقد نظریه و رویکرد نظری	نقش روشنایی شهری و طراحی نورپردازی در امنیت شهر
۱	فاقد نظریه و رویکرد نظری	ارتباط آلودگی محیطی و آلودگی رفتاری (جرایم ناهنجاری)

شیوه تحلیل و نتیجه‌گیری تحقیقات

در زمینه شیوه تحلیل و نتیجه‌گیری، در تحقیقات موجود، کاستی‌ها و نواقص جدی وجود دارد که در ادامه به مهمترین آن‌ها اشاره می‌گردد.

○ در میان تحقیقات موجود، آن دسته از تحقیقات که بصورت جزئی و بصورت مجزا، روابط هریک از اجزا و شرایط محیطی را با وقوع رفتارهای مجرمانه، مورد تحلیل قرار دهد، وجود ندارد یا نادر است. یعنی تحقیقاتی که بصورت دقیق و مشخص، به هریک از شرایط و عوامل محیطی و ارتباط آن با وقوع هر یک از جرایم پردازد مشاهده نمی‌گردد. اغلب تحقیقات موجود، کلی هستند و بصورت همزمان و البته غیرشفاف، به بررسی تأثیر چند عامل بر وقوع گروهی از جرایم می‌پردازند. البته بخشی از این مسأله ناشی از آن است که هنوز بررسی‌های مربوط به این حوزه در کشور بخوبی جای خود را پیدا نکرده و نیازمند آن است که ضمن یک ساماندهی مطلوب، چشم‌انداز آتی مشخص گردد و وظایف هریک از مراکز تحقیقاتی، بخوبی تعیین گردد.

○ زمانی که تحقیقات موجود، به بررسی همزمان یک عامل و وضعیت معین محیطی در وقوع تعدادی از جرایم اشاره می‌کنند، و یا تأثیر تعدادی از عوامل و شرایط بر وقوع یک یا چند جرم را مورد تحلیل قرار دهد، تلاش نمی‌کند تا با مقایسه دقیق، میزان اثرگذاری هریک از عوامل و شرایط محیطی را بر وقوع نوع یک رفتار مجرمانه، بیان کند. برای نمونه، چنانچه موضوع یک تحقیق، مربوط به بررسی تأثیر روشنایی و خلوتی بر وقوع سرقت و تجاوز به عنف در یک محدوده باشد، بطور دقیق مشخص نیست که تأثیر هریک از عوامل نورپردازی و خلوتی بر میزان وقوع هریک از انواع جرایم زیرمجموعه سرقت و تجاوز به عنف، در مقایسه باهم چگونه و به چه میزانی است.

○ در برخی از پژوهش‌ها ارتباط منطقی بین پرسش، فرضیه و نتایج حاصله وجود ندارد. برای نمونه، در تحقیقی که یکی از پرسش‌های آن عبارت است از اینکه «مهمترین ویژگی‌های کالبدی یا عوامل مکانی مؤثر، ترغیب کننده یا تسهیل کننده این نوع بزهکاری در شهر قزوین کدام است؟»، به هیچ مقدار به محیط کالبدی مؤثر بر وقوع جرم پرداخته نشد. و یا در تحقیقی که از ابتدا قرار است به این پرسش، پاسخ دهد که «ارتکاب سرقت در محدوده جغرافیایی شهر از چه الگوهای مکانی پیروی می‌کند و نوع و میزان کاربری‌ها در شکل‌گیری این الگوها چه تأثیری دارد؟»، تنها به مرکز متوسط و بیضی انحراف معیار و کانون‌های جرم اشاره می‌شود و لذا پرسش موجود، بی‌پاسخ می‌ماند.

○ شیوه نتیجه‌گیری در برخی موارد، نادرست بوده و یا ناقص است. برای مثال، برای پاسخ به این پرسش تحقیق که «مهمترین عوامل مکانی تأثیرگذار در شکل‌گیری کانون‌های جرم‌خیز در محدوده شهری کدام است؟» حال چنانچه دستاورد تحقیق نشان دهد مهمترین کانون‌های بدست آمده در مورد بزه مورد بررسی، منطبق با یکی از محلات فرودست شهری بوده است، اینگونه تفسیر می‌گردد که نارسایی‌های کالبدی مانند کمبود سرانه‌های شهری و عدم تعادل برنامه‌ریزی کاربری زمین در محلات فرودست، عامل شکل‌گیری کانون‌های جرم در آن است. در واقع، شیوه پاسخ به این سوال تحقیق، علمی و محکم نیست.

○ نقد دیگر آن است که اگر جرم در درون کاربری معینی انجام شده و یا درصد بالایی از جرایم در درون یک کاربری روی داده باشد، الزاما بدان معنی است که آن کاربری علت وقوع جرم بوده است. در برخی تحقیقات صرفا با

توجه به اینکه تعداد وقوع جرم در یک کاربری مانند تجاری و یا مسکونی، بالاتر بوده است، نتیجه گیری شد که برنامه‌ریزی کاربری زمین عامل وقوع این جرایم بوده یا عدم توازن کاربری‌ها، به وقوع جرایم منجر شده است. در اینگونه موارد، از سوی محقق پیشنهاد شد که به کاربری موردنظر توجه بیشتری گردد. در حالی که باید جرایم علت یابی شود، نه اینکه معلول بررسی شود. در این زمینه باید اذعان نمود که کاربری موردنظر (برای نمونه، مسکونی) نقش محل وقوع جرم را ایفا می‌کند، نه آنکه الزاما، خود بعنوان عامل وقوع جرم باشد. کاربرد این شیوه و روش بحث و نتیجه‌گیری، حتی نمی‌تواند بر عدم توازن کاربری مسکونی و سایر کاربری‌ها نیز بعنوان عامل جرم، تأکید کند.

مهمترین نتایج مطالعات موجود

نتایج حاصل از تحقیقات موجود را می‌توان در چند عنوان اصلی گنجانند. مهمترین نتایج بدست آمده از بررسی تحقیقات موجود، به شرح زیر می‌باشد:

تأثیر شرایط محیطی بر وقوع جرم؛ محیط (عوامل و شرایط محیطی) در وقوع جرم نقش دارد (رحمت، ۱۳۸۶) و با شناخت، اصلاح و کنترل مشخصه‌های مکانی و ویژگی‌های محیطی، می‌توان از بروز انواع بزهکاری پیشگیری نمود (کلانتری و قزلباش، ۱۳۸۸). باز در تحقیقات دیگری، شرایط محیطی بر وقوع بزهکاری (کلانتری و آیت، ۱۳۸۶) و وقوع جرم (قزلباش، ۱۳۸۷) مؤثر شناخته شد. در حقیقت، برخی شرایط محیطی، شرایط را برای وقوع جرم و امنیت مجرمین، تسهیل نموده و لذا برخی مکان‌ها تبدیل به کانون‌های جرم‌خیز می‌شوند. با دستکاری و مهندسی محیط و تغییر شرایط محیطی می‌توان از ارتکاب جرم کاست و یا پیشگیری نمود (قالیباغ، ۱۳۸۹).

تأثیر CPTED بر جرم؛ کارکرد رویکرد نظری CPTED در کاهش جرایم است (محمودی جانکی و قورچی، ۱۳۸۸).

نقش روشنایی و خلوتی در میزان وقوع جرم؛ روشنایی کم در افزایش جرم و جنایت مؤثر است، و البته افزایش بیش از حد حجم نور نیز می‌تواند کاهش امنیت را به دنبال داشته باشد. همچنین با بکارگیری علم، فناوری و هنر در جهت کارآمدتر نمودن سیستم روشنایی شهری، با نور پردازی صحیح و اصولی علاوه بر زیباسازی شهر و کاهش آلودگی نوری می‌توان در جهت تأمین امنیت آن گام برداشت (اعتمادی فر، ۱۳۸۸). جرایم سرقت و جرایمی چون قتل، ضرب و جرح و شرارت بیش از دیگر جرایم در محیط‌های تاریک رخ می‌دهد. جرایم سرقت از جمله جرایمی است که بیش از آنکه به عامل تاریکی متکی باشد، به عامل خلوتی و دنج بودن محل ارتکاب جرم نیاز دارد (کلانتری و آیت، ۱۳۸۶). در یک بررسی جغرافیایی جرایم (شهر تهران) مشخص گردید که نخست، بین ارتکاب جرایم (قاچاق مواد مخدر، سرقت، جرایم علیه اموال، جرایم علیه اشخاص و جرایم منافی عفت)، و تاریکی محل وقوع جرم ارتباط معناداری وجود دارد. اگرچه جرم سرقت بیش از آنکه متکی به تاریکی باشد، به عامل خلوتی و دنج بودن محل نیازمند است (پور احمد و دیگران، ۱۳۸۲). در یکی از پژوهش‌ها (منطقه ۶ تهران) مشخص شد که بین برخی مشخصات کالبدی مانند نورپردازی و وقوع جرم ارتباط وجود دارد. از مجموع جرایم صورت گرفته در کانون‌های بزهکاری، بیشترین فقره در معابری که از لحاظ وضعیت کمیت، کیفیت و رعایت استانداردهای

نورپردازی وضعیت نامطلوبی دارند رخ داد، تعداد کمی نیز در معابری که وضعیت کمیت، کیفیت و استاندارد نورپردازی متوسطی دارند صورت گرفت و در معابری وضعیت مناسب و مطلوبی دارند هیچ جرمی رخ نداد (غلامحسینی، ۱۳۹۱). تحقیقات دیگر گویای آن است که برخی جرایم مانند جرایم علیه اشخاص و سرقت، نیازمند تاریکی هستند. در سرقت، خلوتی بیش از تاریکی مؤثر است. نیز جرم منافی عفت به خلوت بودن نیازمند است (زنگی آبادی و رحیمی نادر، ۱۳۸۹).

ارتباط آلودگی محیطی و رفتاری؛ رابطه‌ای بین آلودگی‌های محیطی (به عنوان متغیر مستقل این مطالعه) و آلودگی-های رفتاری (به عنوان متغیر وابسته) وجود دارد. براین اساس، از طریق مدیریت و برنامه‌ریزی محیطی می‌توان از پیدایش آلودگی‌های رفتاری نیز پیشگیری کرد (صالحی، ۱۳۸۸).

روش مناسب تعیین مدل بهینه تخمین توزیع نقاط جرم؛ روش مناسب در تعیین مدل بهینه تخمین توزیع نقاط جرم (در محدوده مورد مطالعه در تهران)، روش عکس مجذور فاصله با توان ۱ می‌باشد. با استفاده از این روش، بیشترین میزان جرایم و کانون‌های بزهکای در محدوده‌های تجاری و اداری بخش مرکزی (بخش مرکزی شهر تهران) و محدوده‌هایی با تراکم جمعیتی کمتر مشاهده می‌شود (کلانتری، قهرمانی، خسروی و جباری، ۱۳۸۸).

وقوع جرایم در ارتباط با برنامه‌ریزی کاربری اراضی؛ برنامه‌ریزی شهری و برنامه‌ریزی کاربری اراضی شهری در میزان وقوع جرایم (مانند سرقت) می‌باشد (کلانتری، عبدلهی حقی، ۱۳۸۶). نوع و میزان کاربری‌ها و نحوه توزیع آنها در سطح شهر و نوع استفاده از محیط کالبدی شهر، همواره در ایجاد زمینه‌ها و شرایط ارتکاب بزه مؤثر بوده است (کلانتری و قزلباش، ۱۳۸۸). در واقع، بین پیشگیری از جرم و نحوه استفاده از اراضی شهری ارتباط وجود دارد و از بین فضاهای شهری، آن دسته که کاربری‌های پیرامونی و بدنه آنها که از ترکیب و تنوع بیشتری برخوردارند، در سنجش با فضاهای مشابه که تنوع کاربری کمتری دارند، پتانسیل جرم‌زایی پایین بوده و کمتر به عنوان محل وقوع جرم شناخته می‌شوند؛ همچنین این گونه فضاها احساس امنیت بیشتری را به شهروندان می‌دهد (تقوایی، رفیعیان و رضوان، ۱۳۹۰). در بررسی که در قزوین انجام گرفت مشخص شد که ارتباط معناداری مبنی بر تأثیر نوع کاربری و نحوه استفاده از اراضی در بخش مرکزی شهر با توزیع جغرافیایی جرایم مرتبط با مواد مخدر و شکل‌گیری الگوهای فضایی بزهکاری وجود دارد (کلانتری، هدایتی و عباسی، ۱۳۸۹).

سرمایه اجتماعی و کاهش جرم؛ فضاهای قابل دفاع و امن در شهرهای تاریخی ایران با پشتیبانی از مفهوم سرمایه اجتماعی، تحت نظارت همگانی و با مسؤولیت جمعی مراقبت می‌شد و در کاهش جرم و ثبات ناامنی در شهرها نقش برجسته‌ای داشت (پورجعفر، رضایی فر و تقوایی، ۱۳۸۹).

تراکم جمعیت و جرم؛ تراکم جمعیت با متغیرهای نرخ قتل، جعل اسناد، کلاهبرداری و سرقت‌های عادی رابطه معناداری دارد، ولی تراکم جمعیت با متغیرهای نرخ آدم‌ربایی، سرقت‌های مسلحانه، کیف قاپی و غصب عناوین رابطه معناداری ندارد (بیانلو و منصوریان، ۱۳۸۸). شلوغی و ازدحام در مورد برخی جرایم بعنوان عاملی بازدارنده و در مورد برخی دیگر از جرایم بعنوان عاملی تسهیل‌کننده عمل می‌نماید (کلانتری و آیت، ۱۳۸۶). در یکی از بررسی‌ها مشخص شد ارتکاب جرایم در نواحی پرجمعیت شهر بیشتر رخ می‌دهد. تعداد جمعیت بیشتر، با افزایش سطح

اصطکاک اجتماعی و رفتاری و مانع کنترل‌های اجتماعی محسوب می‌شود و لذا بعنوان عاملی مثبت و مؤثر در بروز جرم عمل می‌نماید (پوراحمد و دیگران، ۱۳۸۲). دستاورد تحقیق دیگری در شهر قزوین نشان داد که بین عامل تراکم جمعیت و وقوع بزهکاری و شکل‌گیری کانون تمرکز جرایم مرتبط با مواد مخدر ارتباط و همسویی قابل توجهی وجود دارد (عباسی ورکی، ۱۳۸۷).

عدم رعایت استانداردهای شهری و وقوع جرم؛ مهمترین کانون‌های بدست آمده در مورد برخی از انواع بزه (شرارت، نزاع و درگیری)، منطبق با محلات فرودست شهری است، نارسایی‌های کالبدی مانند کمبود سرانه‌های شهری و عدم تعادل برنامه‌ریزی کاربری زمین، عامل شکل‌گیری کانون‌های جرم در آن است (کلانتری، قزلباش و جباری، ۱۳۸۸).

بلندمرتبه سازی و جرم؛ بین شاخص بلندمرتبه‌سازی و وقوع جرم رابطه معنی‌داری وجود دارد. البته نفس عمودی-ساز، الزاماً موجب افزایش جرایم نبوده بلکه عدم رعایت استانداردهای برنامه‌ریزی شهری و قوانین و مقررات موجود در زمینه بلندمرتبه‌سازی، موجب افزایش جرم است (پورموسوی و دیگران، ۱۳۹۰).

سکونتگاه‌های حاشیه‌ای و جرم؛ بین تراکم بالای جمعیت و نیز نوع و میزان کاربری زمین در محدوده اسکان غیررسمی با وقوع جرم، رابطه وجود دارد (قزلباش، ۱۳۸۷). در پژوهش دیگری که در شهر کرج انجام شد، معین گردید که در نقاط با تراکم بالاتر که برابر با نقاط حاشیه‌ای است، تراکم جرایم رخ می‌دهد. این به بدلیل وجود حاشیه‌نشینی و در پی آن، تراکم جمعیت و مسکن ناهنجار در این مناطق است (زنگی آبادی و رحیمی نادر، ۱۳۸۹). **کاربرد سیستم اطلاعات جغرافیایی در جرم‌شناسی؛** از مهمترین کاربردهای GIS در مطالعات جرم‌شناسی عبارت است از: نخست، شناسایی کانون‌های جرم خیز (Hot Spot). دوم، ترکیب داده‌های مکانی-زمانی و موضوعی با داده‌های توصیفی (مانند خصیصه‌های کالبدی، اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی محیط و محل ارتکاب جرایم، بزهکاران و بزه‌دیدگان) که اجازه می‌دهد تأثیر هر یک از ویژگی‌ها در بروز ناهنجاری‌ها مورد سنجش قرار گیرد. و سوم، پیش‌بینی، برآورد و آینده‌نگری (کلانتری، ۱۳۸۶).

نوع فعالیت و جرم؛ محیط مسکونی و نوع فعالیت بر میزان جرائم تأثیر دارد. همچنین بین ارتکاب جرائم و نوع فعالیت نیز ارتباط معنی‌داری مشاهده شد، به این معنی که هر چقدر درصد مشاغل سطح بالا افزایش یابد، میزان جرم کاهش می‌یابد (تقوایی، ضرابی و مغانی، ۱۳۸۹).

بخش مرکزی شهر و جرم؛ تنوع کاربری‌ها و فشار بیش از حد ناشی از گسترش فعالیت‌ها بر بخش مرکزی شهر، مسائل بیشماری مانند شلوغی بیش از حد خیابان‌ها، سروصدای ناشی از عبور و مرور مداوم خودروها، عدم تناسب عرض خیابان‌ها با حجم جمعیت، روشنایی ناکافی خیابان‌ها، حضور افراد بیکار و ولگرد فراوان را بر این بخش تحمیل می‌کند (پور احمد و دیگران، ۱۳۸۲). از مهمترین مشکلات بخش مرکزی شهرهای بزرگ (مانند تهران) عدم اجرای صحیح اصول و ضوابط برنامه‌ریزی کاربری اراضی شهری و عدم توزیع متعادل کاربری‌ها در این بخش بوده و سبب می‌گردد در برخی از کاربری‌ها بویژه کاربری تجاری و خدماتی جرایم بسیار بیشتر از سایر کاربری‌ها باشد. تراکم بالای جمعیت و فعالیت‌ها و همچنین ازدحام و شلوغی جمعیت در طول روز در برخی کاربری‌های

خاص و در خیابان‌های مجاور آنها سبب شکل‌گیری کانون‌های تمرکز بزه‌کاری در این مکان‌ها است (قصری و دیگران، ۱۳۹۰).

طرحی شهر و جرم؛ از طریق طراحی شهری از میزان وقوع جرایم شهری کاسته می‌شود (پورجعفر و دیگران، ۱۳۸۷).

راهکارهای پیشنهادی تحقیقات موجود

در باره راهکارهای پیشنهادی باید اشاره گردد که مقصود از این بخش، بیان پیشنهادات و راهکارهایی که در دل یک نظریه مشخص مانند CPTED وجود دارند نیست بلکه در این جا پیشنهاداتی بیان می‌شود که برآمده از انجام هر یک از پژوهش‌ها باشد. راهکارها و پیشنهادهای ارائه شده در مطالعات داخلی مربوط به پیشگیری از جرم از طریق طراحی محیطی محیطی، در قالب چند دسته عمده قابل تقسیم‌بندی است. عمده یسنادهای ارائه شده در جدول شماره ۳ دسته‌بندی شده است. نکته قابل توجه آن است که در بین راهکارها و پیشنهادات موجود، اگرچه بخش اعظم آن‌ها به تغییر در شرایط و عوامل محیطی اشاره دارد و یا شامل راهکارها و پیشنهاداتی است در دل راهبرد نظری پیشگیری از جرم از طریق طراحی محیطی می‌گنجد، لیکن در تحقیقات مورد بررسی، به راهکارها و پیشنهاداتی نیز اشاره گردید که اگرچه در چنین قالب نظریه‌ای نمی‌گنجد اما می‌تواند مفید باشد. از جمله آنها می‌توان به آموزش، بهره‌گیری از سیستم اطلاعات جغرافیایی، مشارکت اجتماعی و اقدامات مدیریتی اشاره نمود.

جدول شماره ۳: پیشنهادهای ارائه شده در مطالعات داخلی مربوط به پیشگیری از جرم از طریق طراحی محیطی محیطی

نوع راهکار و پیشنهاد	راهکار و پیشنهاد
طراحی و برنامه ریزی	<p>تقویت قلمرو گرایی از طریق تقویت احساس مالکیت مردم نسبت به شهر و محله.</p> <p>کنترل دسترسی در طراحی ورودی‌ها و خروجی‌ها.</p> <p>تضمین نظارت طبیعی و حذف محیط‌های کور.</p> <p>حمایت از فعالیت‌های اجتماعی از طریق طراحی فعالیت‌های اجتماعی.</p> <p>تعمیر و نگهداری از طریق نگهداری مبلمان و تجهیزات شهری.</p> <p>از بین بردن بی‌نظمی‌های کالبدی و بهم ریختگی فیزیکی مثل محله‌های کثیف، ساختمان‌های مخروبه، دیوارهای ترک خورده که بنوعی باعث جذب بزهکاران و اعمال غیرقانونی آنها می‌شود.</p> <p>ایجاد گستره‌های برخوردار از مجموعه فضاها، محورها، عرصه‌های عمومی و بناهای مرمت شده، بهسازی شده و تجدید حیات یافته همراه با گستره‌های نوسازی شده که جایگزین بافت‌های فرسوده، قدیمی و ناکارآمد باشد.</p> <p>حذف فضاهای بدون دفاع شهری.</p> <p>محدود کردن سطوح دسترسی در محلات دارای کوچه‌های باریک و پرپیچ و خم و تصحیح هندسی معابر.</p> <p>ساماندهی سیمای عمومی و منظر شهری در بافت‌های قدیمی و مناطق غیر رسمی.</p> <p>اعطای تسهیلات لازم به ساکنان منازل فرسوده جهت نوسازی مسکن.</p> <p>زیباسازی ظواهر ساختمان‌ها و بناهای موجود، تخریب خرابه‌ها و ساختمان‌های متروک، سرعت بخشیدن به امر ساخت و ساز ساختمان‌های نیمه‌ساخته، پاک کردن دیوارنویسی‌ها</p> <p>حذف و اصلاح بخش‌های جامانده از حوزه فعالیت شهروندان، فضاهای متروک و رها شده، فضاهای تاریک، فضاهای بزرگ و خارج از مقیاس، گوشه‌های پنهان و خارج از دید ساکنان، ساختمان‌های نیمه‌کاره، تورفتگی‌ها و عقب‌نشینی‌ها.</p> <p>حذف فضاهای بی‌دفاع و با تحرک دادن به آنها، فراهم‌کردن امکان تردد شهروندان و از بین بردن خلوتی محیط.</p> <p>افزایش نظارت غیررسمی ساکنین و استفاده‌کنندگان از فضا و از جمله اجرای طرح‌های موفق از جمله برنامه نظارت همسایگی، مخبرین و نگهبان محله از طریق آموزش همگانی توسط افسران اطلاعات، تجسس، انتظامی و اماکن، رفع مشکلات ساختاری و کالبدی فضاها و مقاوم‌سازی فضاهای آسیب دیده در برابر بزهکاری.</p> <p>رعایت نظم سلسله‌مراتبی فضا بوسیله جداسازی کاربری فضاهای عمومی به گروه‌های مختلف نظیر پیاده و سواره و یا محدودسازی هرکدام بوسیله شبکه راه‌های جدا از هم.</p>

<p>قرار ندادن خیابان‌ها و شریان‌های اصلی در مناطق مسکونی و در نظر گرفتن شریان‌های کمتر و خیابان‌های محدودتر برای محدودسازی دسترسی افراد غریبه.</p> <p>پرهیز از بوجود آمدن گوشه‌های کم تردد، کم نور و فاقد نظارت اجتماعی.</p> <p>تنوع سیستم دسترسی، استفاده از نرده‌ها و محدودیت‌های سمبولیک (مثل نرده و دیوارکوتاه یا مناظر و بوته و نوع پوشش کف) و یا محدودیت‌های واقعی (مثل دیوارها و حصارهای بلند).</p> <p>احیا و بازسازی خیابان‌های سنتی و تاریخی در جهت ایجاد کانون‌های شهری خود اداره کننده و جاذب جمعیت.</p> <p>امکاندهی به حضور انسان با ایجاد تسهیلات خدماتی، برای افزایش نظارت عمومی.</p> <p>جانمایی و طراحی مناسب ساختمان‌ها و فضاها در جهت ایجاد جداره‌های فعال.</p> <p>افزایش نظارت‌های طبیعی و گسترش حس مالکیت از طریق نهادهای اجتماعی، استفاده از تکنیک‌های طراحی شامل تغییر در سنگفرش، بافت، رنگ سطح، منظر برای مشخص کردن مرز بین فضاها، در مکان‌هایی که بکارگیری حصارها مناسب بنظر نمی‌رسد.</p> <p>ایجاد ضوابط محلی در تأمین استراتژی واحدی در خصوص قلمرو جمعی و فضای باز در زمینه مدیریت، نحوه طراحی، نگهداری، منابع مالی و مقررات.</p> <p>ایجاد تمایز واضح بین فضای عمومی، نیمه عمومی، نیمه خصوصی و خصوصی.</p> <p>ایجاد فضاهای نیمه عمومی در مرکز بلوک‌های مسکونی، از قبیل پارک‌های همسایگی که بصورت گروهی به ساکنین مسکونی تعلق دارد.</p> <p>استفاده از تابلوها، علائم و نشانه‌های بصری از طریق هنر ارتباط تصویری، حذف نشانه‌ها و علامت‌های بی‌نظمی در فضا از جمله شیشه‌های شکسته.</p> <p>تعمیر و نگهداری تجهیزات شهری مانند تابلوها و علائم ارتباطی، حفاظت از وندالیسم تجهیزات شهری مانند حفاظدار نمودن چراغ‌های معابر.</p> <p>بهبود کیفیت قفل‌ها، لولاها، درها و پنجره‌ها، استفاده کافی از نرده‌ها، علائم هشدار دهنده (دوربین‌های مدار بسته) و شیشه پنجره‌ها.</p> <p>کاهش اعمال مجرمانه از طریق طراحی مجدد فضا و تعیین محل قرارگیری ساختمان‌ها با امکان افزایش نظارت.</p> <p>پرهیز از قرار دادن پایه چراغ و سایر تجهیزات الکترونیکی در امتداد دیوارها و ساختمان‌های کوتاه.</p> <p>آسیب‌شناسی فضاهای کالبدی در مقیاس کل شهر و در سطح محلات و مکان‌های تمرکز جرایم مرتبط با مواد مخدر و سعی در برطرف سازی این آسیب‌ها.</p> <p>تغییر در طراحی فضاهای گم و فاقد دید بصری و طراحی منظر هماهنگ برای بهبود دید بصری محیط و امکان نظارت بیشتر.</p> <p>طراحی اشکال یکدست در بافت محلات؛ اشکال عمودی، احساس بسته شدن فضا را در فردی که در آن محیط قرار می‌گیرد، تقویت می‌کند و موجب می‌شود که تداوم بصری فرد با محیطها مقطع شده و بر میزان بی‌دفاعی فضا افزوده گردد. علاوه بر این، وجود چنین شرایطی همسایگی‌ها را از بین برده و میزان نظارت طبیعی را از افراد این گونه محلات می‌گیرد.</p> <p>بیشتر کردن امکان نظارت با تغییر محیط زیست، طراحی، تعیین محل قرارگیری ساختمان‌ها و فضای اطراف آنها.</p> <p>حذف نقاط کور و نورپردازی مناسب معابر، ساختمان‌ها و خیابان‌ها با همکاری شهرداری و اداره برق</p> <p>تعریض معابر مطابق با اصول و استانداردهای معماری و شهرسازی، جهت تسهیل رفت و آمد در مکان و امکان گشت‌زنی پلیس و افزایش امکان نظارت رسمی.</p>	<p>قانون، دستورالعمل و آیین نامه</p>
<p>تقویت فضاهای فرهنگی-اجتماعی در مناطق و محلات شهری.</p> <p>افزایش نقش‌های گردشگری، پذیرایی و فرهنگی با تکیه بر هویت کالبدی بویژه رونق بخشیدن به فضاهای شهری در ایام تعطیل و شبها.</p> <p>تخصیص و ساماندهی سرانه‌های تأسیساتی، تجهیزاتی و خدماتی مورد نیاز ساکنین، ایجاد فضاهای تفریحی و فراغتی، ورزشی، کتابخانه، پارک‌ها و بسیاری از مکان‌های تفریحی جهت پرکردن اوقات فراغت جوانان، بویژه برای مناطق حاشیه‌ای و فرودست.</p> <p>فراهم کردن خدمات و زیرساخت‌های مطلوب برای جذب بیشتر جمعیت ساکن به مرکز شهر همچنین تخصیص و ساماندهی سرانه‌های تأسیساتی، تجهیزاتی و خدمات مورد نیاز.</p> <p>برقراری تعادل و توازن در نوع و ترکیب کاربری اراضی (مراکز شهری، حاشیه‌ها و...).</p> <p>پالایش کارکردی فعالیت‌های ناسازگار و رفع همسایگی کاربری ناسازگار که موجب تردد زیاد افراد غریبه و نا آشنا در می‌شود و انتقال کاربری‌های ناسازگار به خارج از محدوده مسکونی.</p> <p>مکانیابی مناسب محوطه پارکینگ بطوریکه براحتی قابل دید و تحت نظارت باشد.</p> <p>جذب کاربری‌های ترکیبی و مختلط بطور مناسب و متنوع ساختن کاربری‌ها و مناسبت‌های عمومی در روز و شب.</p> <p>اصلاح برنامه‌ریزی فضایی از طریق استفاده کارآمد فضای شهری، جابجایی فعالیت‌های خدماتی و فضاهای عمومی در مناطقی که دید</p>	<p>کاربری زمین و استانداردهای شهری</p>

<p>و نظارت عمومی کمتری وجود دارد. حذف کاربری‌های متعدد در یک مکان که در ساعات طولانی از شبانه روز غیرفعال می‌باشند. ایجاد کاربری پارکینگ به اندازه مطلوب و استاندارد برای جلوگیری از جرایمی همچون سرقت خودرو و لوازم وابسته به آن.</p>	
<p>مشارکت‌سازی اجتماعی در فرایند برنامه ریزی شهر و ایجاد رویکرد شهرسازی مشارکتی. همراه‌سازی و تشویق مردم جامعه در قالب مشارکت در امر پیشگیری و تأمین امنیت اجتماعی. اجازه دادن به همسایگان و ساکنین در جهت نمایش و بیان هویتشان و مشارکت دادن آنها در امور محوله. بکارگیری طرح و برنامه مناسب برای مدیریت و نگهداری از فضاهای شهری بوسیله بخش عمومی و خصوصی، تشویق افراد و ایجاد گروه‌های مشارکتی برای مدیریت و نگهداری بهتر.</p>	<p>مشارکت اجتماعی</p>
<p>تغییر در طراحی فضاهای گم و فاقد دید بصری که بنا بر علل مختلف از جمله علل کالبدی، نبود روشنایی و آشکار نشدن جرم به علت تاریکی که فضاهای مناسبی را برای ارتکاب بزه فراهم می‌کند. نورپردازی مناسب معابر و خیابان‌ها، حصارکشی ساختمان‌های رها شده و اراضی متروکه، ساماندهی و توانمندسازی ساخت و سازهای کالبدی و توسعه اجتماعی در محلات بخش مرکزی شهر. ایجاد روشنایی کافی و بهبود نورپردازی در معابر و مکان‌های خلوت.</p>	<p>طراحی و نورپردازی</p>
<p>اولویت بخشی به فعالیت‌های پلیس بر پایه استفاده بیشتر از فناوری‌های سامانه‌های اطلاعات جغرافیایی. افزایش مراکز پلیس و کلانتری در محدوده کانون‌های جرم‌خیز. فعال نمودن افسران اطلاعات و تجسس کلانتری‌ها بمنظور شناسایی و دستگیری برخی افراد سابقه دار در مکان‌های با تراکم بالای جرم، بصورت تصادفی.</p>	<p>اقدامات پلیسی</p>
<p>ایجاد مدیریت یکپارچه، کارآمد، مشارکتی و پاسخگو که از همه امکانات و ابتکارات برای جلب فرصت‌ها، دور کردن تهدیدها و تأمین امنیت استفاده کند.</p>	<p>اقدامات مدیریتی</p>
<p>بهبودسازی و ارتقای کیفیت زندگی برخی روستاهای اطراف شهرها که به مرور زمان در بافت شهری ادغام شده اما فاقد معیار و شاخص‌های لازم هستند. تهیه طرح‌های تفصیلی پایه برای اراضی با قابلیت توسعه مسکونی در مناطق غیررسمی. انجام طرح‌های بهسازی شهری در سکونتگاه‌های غیررسمی. تقویت نظارت اجتماعی رسمی و غیررسمی در مناطق حاشیه نشین. استفاده از ظرفیت‌ها و توان‌های مناطق حاشیه‌نشین به جهت پویایی جامعه شهری. رفع آسیب‌ها و توانمندسازی و ساماندهی محلاتی که دارای آسیب‌های کالبدی فراوانی هستند. توانمندسازی و ساماندهی محدوده‌های حاشیه‌ای و اسکان غیررسمی.</p>	<p>ساماندهی سکونتگاه‌های حاشیه‌ای</p>
<p>استفاده از تحلیل کانون‌های جرم‌خیز در پیشگیری و کنترل جرایم. تجهیز مراکز انتظامی به سامانه اطلاعات جغرافیایی و تحلیل‌های فضایی سرعت برای افزایش یا بهبود نحوه نظارت رسمی از سوی آنان. تجهیز مراکز انتظامی به سیستم‌های اطلاعات جغرافیایی (GIS) و پایگاه‌های داده مکانی.</p>	<p>بهره‌گیری از سیستم اطلاعات جغرافیایی</p>
<p>آموزش از طریق رسانه‌ها برای کاهش سهل‌انگاری مالکین (خودرو، ساختمان و...) برای سخت کردن دسترسی سارقان و مجرمان. اتخاذ راهکارهای فرهنگی - آموزشی با هدف پیشگیری، بوسیله آموزش، اطلاع رسانی، توسعه و تقویت فعالیت‌های جایگزین، اقدامات حمایتی، انجام تحقیقات کاربردی و بهره‌گیری از NGOها.</p>	<p>آموزش</p>
<p>تعیین نقاط جرم‌خیز در نقش وضعیت کلانتری‌ها، تجزیه و تحلیل وقایع، تغییر تاکتیک‌های بازدارنده با استفاده از نیروهای مشهود، غیرمشهود و دیگر نهادهای بازدارنده انتظامی (متناسب با شرایط روز و شب) اتخاذ سیاست‌های فراواکنشی مناسب در حوزه ی شهرسازی، به ویژه از طریق اعمال دخالت و مدیریت در توزیع، ترکیب و تنوع کاربری‌ها، رعایت معیارهای مکانیابی در استقرار فعالیت‌ها و پیش‌بینی ضوابط و مقررات لازم. در نظر گرفتن سیاست‌های تشویقی توسط مسئولین محلی برای فعالیت‌های منطبق با استانداردهای زیست‌محیطی. کنترل بیشتر مبادی ورودی و خروجی شهر با توجه به موقعیت گذرگاهی و ایستگاهی.</p>	<p>سایر راهکارها و پیشنهادها</p>

جمع‌بندی و پیشنهاد

در این پژوهش، تحقیقات داخلی در زمینه طراحی محیط و پیشگیری از جرم، مورد بررسی و تحلیل قرار گرفت. مهمترین نتایج حاصل از این بررسی بدین شرح ارائه می‌گردد:

- پژوهش‌های موجود در این زمینه در کشور، در دهه ۸۰ رونق گرفت.
- در تعدادی از پژوهش‌ها شیوه اصولی تحقیق رعایت نشده است، بگونه‌ای که فاقد پرسش و فرضیه می‌باشد.
- درصد قابل توجهی از پژوهش‌ها فاقد رویکرد نظری مشخص هستند.
- شیوه تجزیه و تحلیل و نتیجه‌گیری در بخش قابل توجهی از آنها با نواقص و کاستی‌هایی همراه است. بگونه‌ای که به برخی از پرسش‌های تحقیق پاسخی داده نشد و در طول تحقیق، حرکتی در جهت پاسخ به برخی پرسش‌ها صورت نگرفت و یا در صورت تلاش برای پاسخ به آن، از تحلیل‌های ناقص و غیراصولی بهره‌گیری شد.
- نشانی مبنی بر یک تقسیم کار بین مراکز تحقیقاتی و دانشگاهی برای پیشبرد اصولی تحقیقات در این زمینه در کشور وجود ندارد. لذا برخی موضوعات به وفور تکرار می‌شود و از برخی دیگر از موضوعات که اتفاقاً وجود آنها ضروری است، سراغی نمی‌توان گرفت.
- با توجه به بررسی حاضر و نتایج بدست آمده، پیشنهادات زیر ارائه می‌گردد:
- مراکز تحقیقاتی و دانشگاهی، در گروه‌های مختلف به نوعی تقسیم کار اهتمام ورزند تا هر مرکز یا قطب تحقیقی به یک بعد و جنبه از طراحی محیطی و پیشگیری از جرم بپردازد.
- محققین برای تحقیقات در دست اقدام در آینده به اصول روش تحقیق توجه جدی نمایند و از رویکرد نظری مشخص و روش تحقیق صحیح استفاده کند.
- لازم است در تحقیقات آتی، پرسش تحقیق، روش تحقیق، ابزار و شیوه تحلیل با یکدیگر هماهنگ باشد تا نتایجی که بدست می‌آید قابل اعتماد و اتکا باشد.

منابع

- اخوان، آرمین و صالحی، اسماعیل (۱۳۸۹)، توسعه پایدار شهری و جلوگیری از جرایم از طریق طراحی محیطی (CPTED) در جهت برنامه ریزی شهر امن و پایدار، شماره ۷۵ ماهنامه بین المللی راه و ساختمان
- اخوان، آرمین و صالحی، اسماعیل (۱۳۸۹)، رویکرد جلوگیری از جرایم از طریق طراحی محیطی: رویکردی موثر در کاهش جرم و ترس از جرم در محیط‌های شهری، شماره ۶۹ ماهنامه بین المللی راه و ساختمان
- اعتمادی فر، سید احسان (۱۳۸۸)، نقش روشنایی شهری و طراحی نورپردازی در امنیت شهر تهران، مجموعه مقالات دومین همایش جامعه ایمن شهر تهران؛ موسسه نشر شهر، چاپ اول
- بیانلو، یوسف و منصوریان، محمدکریم (۱۳۸۵)، رابطه تراکم جمعیت با میزان و نوع جرم، شماره ۲۲ فصلنامه علمی پژوهشی رفاه اجتماعی
- پور احمد، احمد، رهنمایی، محمدتقی و کلانتری، محسن (۱۳۸۲)، بررسی جغرافیایی جرایم در شهر تهران، شماره ۴۴ مجله پژوهش‌های جغرافیایی
- پورجعفر، محمدرضا (۱۳۸۷)، امنیت محیطی و کاهش جرایم شهری با تأکید بر رویکرد C.P.T.E.D، نشریه بین المللی علوم مهندسی دانشگاه علم و صنعت ایران-ویژه نامه مهندسی معماری و شهرسازی، جلد ۱۹، شماره ۶
- پورجعفر، محمدرضا، رضایی فر، فاطمه و تقوایی، علی اکبر (۱۳۸۹)، فضاهای قابل دفاع به عنوان سرمایه اجتماعی در کاهش میزان جرم‌های شهری و ارتقای امنیت محیطی؛ با توجه به شهرهای سنتی ایران، شماره ۳ دانشنامه علوم اجتماعی

- تقوایی، علی اکبر، رفیعیان، مجتبی و رضوان، علی (۱۳۹۰)، تحلیل رابطه بین مؤلفه‌های کاربری زمین با کاهش جرایم و ناامنی شهری؛ مطالعه‌ی موردی: منطقه ۱۷ شهر تهران، شماره ۷۷ نشریه پژوهش‌های جغرافیایی
- تقوایی، مسعود، ضرابی اصغر و مغانی رحیمی، بهنام (۱۳۸۹)، بررسی عوامل مؤثر بر میزان جرم در مناطق مختلف شهر شیراز، شماره ۴۸ فصلنامه علوم اجتماعی
- توکلی، مهدی (۱۳۸۴)، شناسایی و تحلیل کانون‌های جرم خیز شهر زنجان با استفاده از سیستم اطلاعات جغرافیایی GIS، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علوم انتظامی
- دلاور، علی (۱۳۷۴) مبانی نظری و عملی پژوهش در علوم انسانی و علوم اجتماعی. تهران: انتشارات رشد.
- رحمت، رضا (۱۳۸۶)، نقش طراحی محیط در پیشگیری از وقوع جرم؛ بررسی نظریات محققین، شماره ۸ و ۹ فصلنامه حقوقی گواه
- زنگی آبادی، علی و رحیمی نادر، حسین (۱۳۸۹)، تحلیل فضایی جرم در شهر کرج (با استفاده از GIS)، فصلنامه حقوق، مجله دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دوره ۴۰، شماره ۲، تابستان
- شکرکن، حسین (۱۳۷۷) فراتحلیل، نشریه پژوهش در آموزش، مجموعه مقاله‌ها، پژوهشکده تعلیم و تربیت.
- صالحی، اسماعیل (۱۳۸۸)، نقش آسایش محیطی فضاهای شهری در پیشگیری از ناهنجاریهای رفتاری، شماره ۴۴ محیط شناسی؛ سال ۳۳
- عباسی ورکی، الهام (۱۳۸۷)، شناسایی و تحلیل فضایی کانون‌های جرم خیز شهر قزوین با استفاده از سامانه اطلاعات جغرافیایی GIS، به راهنمایی محسن کلانتری، گروه جغرافیا، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه زنجان
- عبداللهی حقی، مریم (۱۳۸۳)؛ پیشگیری از جرم از طریق برنامه ریزی کاربری اراضی شهری مورد تحقیق سرقت در شهر زنجان، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه زنجان
- غلامحسینی، رحیم (۱۳۹۱)، بررسی راهکارهای نورپردازی مناسب فضاهای عمومی با هدف افزایش امنیت شهری (مورد مطالعه: نورپردازی در کانون‌های تمرکز بزهکاری منطقه ۶ تهران)، به راهنمایی محسن کلانتری، گروه جغرافیا، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه زنجان
- قالیباف، محمداقبر (۱۳۸۹)، بررسی و تحلیل نقش کانون‌های جرم خیز در وقوع جرایم شهری، شماره ۱۰۰ ماهنامه شهرداری‌ها
- قدیمی، بهرام (۱۳۹۰)، ورزش در شهر تهران (فرا تحلیل مطالعات ورزش جوانان، بانوان و سالمندان)، اداره کل مطالعات اجتماعی و فرهنگی شهرداری تهران
- قزلباش، سمیه (۱۳۸۷)، ناهنجاریهای کالبدی در مناطق اسکان غیررسمی شهرها و تأثیر آن بر وقوع ناهنجاریهای اجتماعی، مقطع کارشناسی ارشد، گروه جغرافیا، دانشکده علوم انسانی دانشگاه زنجان، به راهنمایی محسن کلانتری
- قصری، محمد [و دیگران] (۱۳۹۰)، بررسی تأثیر نوع و میزان کاربری اراضی شهری در شکل گیری الگوهای فضایی بزهکاری؛ مطالعه موردی: جرایم مرتبط با مواد مخدر در بخش مرکزی شهر تهران، سال هفتم شماره سوم فصلنامه ژئوپلیتیک
- کلانتری، محسن (۱۳۸۰)؛ بررسی جغرافیایی جرم و جنایت در مناطق شهر تهران، پایان نامه دکتری، تهران، دانشگاه تهران
- کلانتری، محسن (۱۳۸۶)، به کارگیری سامانه اطلاعات جغرافیایی (GIS) در پیشگیری و کنترل بزهکاری، همایش منطقه ای پیشگیری وضعی از بزهکاری در اسفند ۸۶
- کلانتری، محسن، قزلباش، سمیه و جباری، کاظم (۱۳۸۸)، تحلیل فضایی بزهکاری شهری با استفاده از مدل تخمین تراکم کرنل، با مطالعه موردی جرایم شرارت، نزاع و درگیری در شهر زنجان، شماره ۳؛ سال دوم فصلنامه نظم و امنیت اجتماعی
- کلانتری، محسن و آیت، آیت الله (۱۳۸۶)، تأثیر شرایط محیطی بر وقوع بزهکاری و راهکارهای پیشگیری از آن؛ مورد مطالعه: تأثیر تاریکی، خلوتی و شلوغی محیط در نوع و میزان جرایم ارتكابی در شهر تهران، فصلنامه مطالعات پیشگیری از جرم؛ سال دوم، شماره پنجم
- کلانتری، محسن و توکلی، مهدی (۱۳۸۶)، شناسایی کانون‌های جرم خیز شهری، شماره ۲ سال دوم فصلنامه مطالعات پیشگیری از جرم

کلانتری، محسن و قزلباش، سمیه (۱۳۸۸)، شناسایی کانون‌های جرم خیز شهری با استفاده از مدل‌های آماری گرافیک مینا و سامانه اطلاعات جغرافیایی (GIS): مورد مطالعه: سرقت در شهر زنجان، شماره ۱۱ سال چهارم فصلنامه مطالعات پیشگیری از جرم کلانتری، [و دیگران] (۱۳۸۸)، مدیریت و تحلیل داده‌های بزهکاری در بخش مرکزی شهر تهران با استفاده از تکنیک‌های درون یابی و سامانه‌های اطلاعات جغرافیایی، شماره ۴ سال ۴ فصلنامه علمی-پژوهشی مطالعات مدیریت انتظامی کلانتری، محسن و عبدالهی حقی، مریم (۱۳۸۶)، کمبود توقفگاه‌های عمومی (بخش اول)، ماهنامه اصلاح و تربیت؛ ش ۱۵۴، دی ماه کلانتری، محسن و عبدالهی حقی، مریم (۱۳۸۶)، کمبود توقفگاه‌های عمومی و تاثیر آن در وقوع سرقت وسایل نقلیه (بخش دوم)، ماهنامه اصلاح و تربیت؛ ش ۱۵۴، دی ماه کلانتری، محسن، حیدریان، مسعود و محمودی عاطفه (۱۳۹۰)، ایمن سازی فضای کالبدی شهرها در برابر بزهکاری با استفاده از راهبردهای پیشگیری جرم با طراحی محیطی، شماره سوم سال دوازدهم فصلنامه دانش انتظامی کلانتری، محسن، هدایتی، اکبر و عباسی، الهام (۱۳۸۹)، بررسی تاثیر نوع و میزان کاربری اراضی در شکل‌گیری کانون‌های جرم خیز با استفاده از سامانه اطلاعات جغرافیایی (GIS)؛ مطالعه موردی: قاجاق و سوء مصرف مواد مخدر در شهر قزوین، شماره سوم سال یازدهم فصلنامه دانش انتظامی محمودی جانکی، فیروز و فورچی، مجید (۱۳۸۸)، نقش طراحی محیطی در پیشگیری از جرم، شماره دوم دوره سی و نهم فصلنامه حقوق موسی پورموسوی [و دیگران] (۱۳۹۰)، تأثیر بلندمرتبه سازی بر میزان جرایم شهری؛ مطالعه موردی: مناطق بیست و دو گانه‌ی تهران، شماره ۷۷ نشریه پژوهش‌های جغرافیای انسانی هدایتی، اکبر و عباسی، الهام (۱۳۸۸)، مدیریت علمی کانون‌های جرم خیز با استفاده از سامانه اطلاعات جغرافیایی؛ مورد مطالعه: انواع جرایم سرقت در شهر قزوین، شماره ۲ سال ۴ فصلنامه مطالعات مدیریت انتظامی

B. Poyner, "Design against Crime: beyond Defensible Space"; London: Butterworth's, 1983.

Coleman, A. (1985), Utopia on Trial, Hilary Shipman Ltd, London.

Cozens, P. M. (2002). Sustainable Urban Development and Crime Prevention Through Environmental Design for the British City. Towards an Effective Urban Environmentalism for the 21st Century. [doi: DOI: 10.1016/S0264-2751(02)00008-2]. Cities, 19(2), 129-137.

Crowe, T. (2000), Crime Prevention Through Environmental Design: Applications of Architectural Design and Space Management Concepts, 2nd ed., Butterworth-Heinemann, Oxford.

Dan Fleisher and Fred Heinemann, "Crime Prevention Through Environmental Design and Community Policing", Washington, DC: US Department of Justice, August 1996, PP.34_41.

Gason, S., Wilson, P.R., "Designing out Crime", Australian Institute of Criminology, Canberra, 1989.

Gronland, B., "Towards the Humans City for the 21st Century"; Stockholm, 2000

Lynch, K. (1960), The Image of the City, MIT Press, Cambridge, MA

Meyer, T. & Qhobela, M., "The History of Crime Prevention Through Environmental Design: A Comparative Study". Pretoria: CSIR, 1998.

National Crime Prevention Council (U.S.), Designing Safer Communities"; CPTED Handbook, NCP (U.S.), Washington D.C, 1997.

Petrella, Laura "Urban Space and Security Policies: Between Inclusion and Privitilization"; UN Habitat; WUF, Barcelona, Spain, 2004.

Plaster, S., Carter, S., Planning for Prevention: Sarasota, Florida's Approach to CPTED, Florida Criminal justice Executive institute, Tallahassee, Florida, 1993.

Poyner, B. (1983), Designing Against Crime: Beyond Defensible Space, Butterworths, London.

Poyner, B. (1991), "Situational crime prevention in two parking facilities", Security Journal, Vol. 2 No.1.

Poyner, B., Webb, B. (1997), "Reducing theft from shopping bags in city centre markets", in Clarke, R.V. (Eds), Situational Crime Prevention: Successful Case Studies, 2nd ed., Harrow and Heston, Guilderland, NY.

Wekerle, M., Whitzman, R., "Safe Cities: Guidelines for Planning, Design and Management"; Van Nostrand Reinhold, USA, 1995

Wolf, F. M, Meta-Analysis. Sage university. Paper series on quantitative applications in social sciences, 07-061. New bury park, CA: sage (1986)

